

РЕЦЕНЗИЯ

От д-р Миглена Илиева Николчина професор в СУ „Св. Кл. Охридски

на материалите, представени за участие в конкурс
за заемане на академичната длъжност ‘доцент’
в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“

по област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки
професионално направление 3.1 Социология, антропология и науки за културата (Социология
– Социология на тялото)

В конкурса за ‘доцент’, обявен в Държавен вестник, бр. 57 от 26.06.2020 г. и в интернет-страница на Пловдивски университет "Паисий Хилендарски" за нуждите на катедра ...Социология и науки за човека към Факултет Философско-исторически на Пловдивски университет "Паисий Хилендарски" като кандидат участва
гл. ас. д-р Нина Василева Николова
катедра Социология и науки за човека, факултет Философско-исторически

Със заповед № Р33-4707 от 25.09.2020 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски" (ПУ) съм определен(а) за член на научното жури на конкурс за заемане на академичната длъжност ‘доцент’ в ПУ по област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление . 1 Социология, антропология и науки за културата (Социология – Социология на тялото), **обявен за нуждите на катедра Социология и науки за човека към Факултет Философско-исторически...**на . Пловдивски университет "Паисий Хилендарски"

За участие в обявения конкурс са подали документи **единствен кандидат**: гл. ас. д-р Нина Василева Николова, катедра Социология и науки за човека, факултет Философско-исторически на Пловдивски университет "Паисий Хилендарски"

Представеният от Нина Василева Николова. комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Правилника за развитие на академичния състав на ПУ, и включва следните документи:

1. молба по образец до ректора за допускане до участие в конкурса;
2. автобиография по европейски формат;
3. диплома за висше образование с придобита образователно-квалификационна степен „магистър“ - оригинал с приложение или нотариално заверено копие;
4. диплома за образователна и научна степен „доктор“ - оригинал или нотариално заверено копие;
5. диплома на научна степен „доктор на науките“ (ако има такава) - оригинал или нотариално заверено копие;
6. списък на научните трудове;
7. справка за спазване на минималните национални и допълнителните факултетни изисквания (ако има такива);
8. анотации на материалите по чл. 65. от ПРАСПУ, включително самооценка на приносите;

9. декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи;
10. удостоверение за трудов стаж;
11. документи за учебна работа;
12. документи за научноизследователска работа;
13. документи, отнасящи се до художественотворческа дейност;
14. документи съобразно допълнителните изисквания на съответния факултет;
15. други документи.
16. комплект документи на хартиен носител от т.1 до т. 15 – 3 броя;
17. комплект документи от т.1, 2, 6, 7, 8 (евентуално посочване на други документи от т. 4, 5, 11, 12 и 13) на електронен носител - 8 броя.

Кандидатката Нина Василева Николова е приложила общо 46 научни труда, включващи 41 статии, 2 студии, 3 монографии. Приемат се за рецензиране 17 научни труда, които са извън дисертацията, и са приложени за участие в конкурса, включително монографията *Excrementum. Сетива на близостта (социологическа аналитика)*. София: КХ – Критика и Хуманизъм, 2020.

Нина Василева Николова е главен асистент в ПУ „Паисий Хилендарски“ от 2000г. Като хоноруван преподавател тя е преподавала в НБУ, ЮЗУ „Неофит Рилски“ и СУ “Св. Кл. Охридски”. 1990-1991г. е изследовател към НЦИОМ, а от 1991г. и понастоящем – към ИКСИ. През 2000г защитава докторска степен към Институт по социология, БАН (дисертация на тема: *Политанатомия на модерния човек: към социология на живота тяло*).

Нина Николова има богат преподавателски опит във водещи български университети, титуляр е на лекционни курсове, била е научена ръководителка на дипломни работи. Тя участва в множество научно-изследователски проекти, насочени към студенти и докторанти, Работата ѝ в научно-изследователски проекти на вътрешно-университетско, национално и международно ниво е впечатляваща. Значително е и нейното участие в различни научни форуми и конференции.

Наред с преподавателската и изследователската си работа Нина Николова се занимава активно и с издателска дейност в областта на научния печат. През 1995-1996 тя е главен редактор на списание „Архив“ (Бюлетин за гражданско образование по история); през 1995 – 1998 е член на редколегията на списание „Критика и Хуманизъм“. Тя е отговорен редактор на поредиците „Случаи“ и „Теоретични пространства“ в ИК КХ – Критика и Хуманизъм. Научната ѝ продукция включва както собствените ѝ трудове, така и редица преводи, за които е отличена с Награда за ярки постижения в областта на превода на хуманитаристика на Съюза на преводачите в България (за превода от немски език на „Парадигми към една метафорология“ от Ханс Блуменберг) – 2016 г.

Сред представените във връзка с конкурса публикации, ще се спра най-подробно на хабилитационния труд, предложен от Нина Николова - *Excrementum. Сетива на близостта (социологическа аналитика)*. София: КХ – Критика и Хуманизъм, 2020. Изследването е посветено на социологическите аспекти на така наречените нисши сетива – обоняние, вкус, осезание. През годините на различни конференции, както и по време на съвместната ни работа по проекта подкрепен от Фонд „Научни изследвания“ „Противоречията на наследството (стратегии за виртуален музей на социализма)“, а също и от публикации в научната периодика, имах възможност да проследя фрагменти от разгръщането на този труд. Още тогава бях впечатлена от качествата му, които препотвърждават изследователския талант на Нина Николова, нейната научна безкомпромисност, която я насочва и се съсредоточава само там, където тя вярва, че има недооценени, недоразбрани или дори просто незабелязани аспекти на

човека и социума и където тя е в състояние да каже нещо, което си струва да бъде казано. При днешната преса да се произвежда количество Нина Николова устоява научния етос да се фокусира върху внимателното, задълбочено, та макар и с риск да се окаже бавно, движение на научната рефлексия.

Този етос е, струва ми се, тайната на евристичността на нейните работи, на това, че те са структурирани и организирани около наблюдения, които могат да се нарекат и прозрения и които предпочитат неочакваните „къси съединения“ на откритието пред повторението на познатото. Това се отнася и до предходния етап от научното развитие на Нина Николова, отразен в дисертационния ѝ труд и отпечатан като *Политанатомия на модерния човек*; намираме го и в настоящия ѝ труд, който в значителна степен е продължение на подхода и изследователския фокус от предходния период, така че позволява да говорим за ясно очертан собствен научен периметър и почерк. Съвпадането на излизането на този дългогодишен труд с безпрецедентния натиск към социална дистанция и виртуализация на социалното съществуване е свидетелство за усета на Нина Николова – да го нарека ли сетиво? нюх? вкус? – за случващото се там, където зрението ни няма наглед, слухът ни не долавя и звук и обичайните обяснителни апаратчета се разпадат. Изследването на Николова дава поразителен ракурс към случващото се днес в качеството му на екскрементация, казано с нейния термин, на „сетивата на близостта“, на които е посветен социологическият ѝ анализ. Чрез мораториума върху тях, чрез прогонването им от идеалния, но и реалния полис, съвременната ситуация брутално онаглежда обявеното още в първия абзац на книгата „противопоставяне между ‚града на болката и състраданието‘ и ‚града на комфорта и изолацията““ (с.7) – противопоставяне, мутирало в днешното срастване на състраданието с изолацията. „Живеем в култура на дистанциите. На отдалечаванията, на отгражданията, на защитите... Наричаме това автономност и свобода...Моята, но и чуждата неприкосновеност са издигнати в култ.“ (сс,109-110)

Тази свобода, разбрана като неприкосновеност, се оказва потенциално либертицидна – днес това е достатъчно видимо, за да се изяви смисълът на този поне за мене нов термин. Предложената от Николова перспектива към съвременността през ценностната диференциация на сетивата, през йерархизирането им на висши и нисши, през контрола и терора най-вече върху сетивата на близостта, е несъмнено един от магистралните подходи, които биха могли да разкрият едрата парадигма на ефектите, които наблюдаваме сега, парадигмата, която далече предхожда и включва в себе си последиците от новите технологии. Изследването, както вече посочих, е плод на дългогодишен труд, но Нина Николова е успяла да вмести в последния момент препратка към настоящата криза. (сс. 106-107) Тази препратка е утопична. Въпреки че Николова изрично отбелязва това, което е неизбежен извод от цялостния ѝ подход – изчезването на homo hapticus и въобще на човека на „близките“ сетива – тя се надява, че отворените зияния ще бъдат запълнени от нещо хубаво, емпатия, например. Позволявам си да се съмнявам в тази нейна надежда – и по принцип, и по логиката на собственото ѝ изследване. Това, на което сме свидетели, е не просто триумф на homo hygienicus, а трансформация на човека в юзър, в интернет потребител, сведен до снопа на въвежданата и търсената от него информация в мрежата, която, далече от обещаваната само преди няколко години зона на свобода, се превръща в зона на тотално наблюдение, цензура и контрол. Днес виждаме началото на справянето с редундантността на човешката телесност, на този аморфен остатък от виртуалното потребление, който пред очите ни се трансформира във вместилище на зарази и на смъртоносна заплаха за ближните, дори не гол живот вече, а биологичен екскремент. Каква емпатия към твоя враг, който си позволява да диша един и същ

въздух с тебе? Така всяка социалност и общностност се въдворява в дигиталните регистри, където контролът ѝ може да бъде поверен на машини, и се изземва от сетивата на близостта. Карнавалът по Бахтин – раблезианският бунт на материалната долница със смеха си и с освобождаващите си стихии – е претърпял макабрено преобръщане и е с всички средства направен невъзможен.

Нина Николова препраща към Бахтин на редица места, припомняйки ни, че у него материално-телесната долница е противопоставено на свещено-духовната горница (с. 58, бел. 14), като посочва също така как работи преобръщането на преобръщането в хода на болшевишката революция, но и също с оглед на предпочитанието към „горницата“ по време на социалистическите режими. Изследването, както вече посочих, се оказва особено евристичен вход към цивилизационната парадигма, която се изявява в тези процеси и тогава, и сега. Николова не използва термина парадигма по начина, към който прибягвам тук в един по-скоро Агамбиански дух, като обширна дъга, която обхваща множество епохи. Историческите ѝ набези са в по-близки до нас времена – най-вече това е анализът на ранната съветска епоха в третата част на книгата, както и на някои други „стоп-кадър“ от ерата на социализма. Припокриването на теоретическо и историческо в нейното разглеждане на социалното инструментализиране на обонянието, докосването и (в по-малка степен) вкуса създава обаче концептуална мрежа с широка приложимост. Теоретически, изследването е поставено в рамката на два основни кръга: единият включва най-вече Фройд и Зимел с позовавания към други представители на философската и социологическата мисъл от първата половина на 20 век; другият се отнася до прогресивно нарастващия интерес към сетивата на близостта и в частност към „олфакторната революция“ в социалните и хуманитарни науки от последните десетилетия. Всъщност изследването е структурирано като серия от конкретни анализи, всеки от тях подчинен на подход, който бих определила с литературоведски термин като остранностяване – ефектът е на очудняване на онова, което е най-привично, най-незабележимо - поради това, че е прекалено близко, може би? Това означава едно последователно прилагане на психоаналитичния метод като социоанализа, което дава поразителни резултати.

На практика всяка от трите части на книгата и всяка от главите в тези части отваря нова врата и ново пространство в една сграда, която – макар и да позволява разрастване по думите на самата авторка – притежава органична кохерентност. В едно кратко, но много съществено позоваване на идеята на трансхуманизма за усилен човек Николова задава въпроса, който структурира изследването ѝ – дали усиляването не е – или не би трябвало да бъде – в отслабването (с. 114). Дали това, което ни прави човеци не е именно слабостта и риска на сетивата на близостта. Така вървейки срещу течението на съвременната технокрация, позицията ѝ се разгръща като многопластова защита на остатъка на човешкото.

В изследването не липсва позоваване на Мери Дъглас, Юлия Кръстева и понятието за абект, като конципиращо отвращението, този съществен праг в дисциплинирането на сетивата на близостта. Все пак струва ми се, че това понятие заслужава повече място като начин да се проблематизира цивилизоващата и индивидуализираща функция на отвращението, на неговата динамика между риска от унищожение, изкушенията на авторитаризма (като противоотрова на силите на абекта) и творческото преобразуване. Това би позволило по-внимателно да се очертае как йерархичната диференциация между сетивата може да бъде и конститутивна за човека, но и, каквато я виждаме днес, и едва ли за пръв път, екскрементираща човека.

От друга страна, както вече казах, Николова никога не се позовава на едни или други автори и концепции просто за да демонстрира ерудиция, а винаги с оглед на развитието на собствените си тези и то в степената, в която те са иновативни и допринасят към изследвания проблем. По мое мнение *Excrementum. Сетива на близостта (социологическа аналитика)* е нарежда сред най-ярките и приносни изследвания в областта на българската социология.

Сред публикациите в периодичния печат извън темата на хабилитационния труд ще открия статиите по проблемите на киното, което е траен интерес в работата на Николова. Искам да обърна внимание също така, че цитиранията на нейните трудове са не само многобройни, но и ясно показват въздействието на нейната работа върху други изследвания.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Документите и материалите, представени от Нина Василева Николова **отговарят на всички** изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Кандидатката в конкурса е представила **значителен** брой научни трудове, публикувани след материалите, използвани при защитата на ОНС ‘доктор’. В работите на кандидатката има оригинални научни и приложни приноси, които са получили сериозен отзвук в работата на други учени. Теоретичните ѝ разработки имат практическа приложимост, като част от тях са пряко ангажирани в учебната ѝ работа със студенти и докторанти. Научната и преподавателската квалификация на Нина Василева Николова **е несъмнена**.

Постигнатите от Нина Василева Николова резултати в учебната и научно-изследователската дейност **напълно** съответстват на специфичните изисквания на Философско-историческия факултет, приети във връзка с Правилника на ПУ за приложение на ЗРАСРБ.

След запознаване с представените в конкурса материали и научни трудове, анализ на тяхната значимост и съдържащи се в тях научни, научно-приложни и приложни приноси, намирам за основателно да дам своята **положителна** оценка и убедено да препоръчам на Научното жури да изготви доклад-предложение до Факултетния съвет на Философско-историческия факултет за избор на Нина Василева Николова на академичната длъжност ‘доцент’ в ПУ „П. Хилендарски“ по професионално направление 3.1 Социология, антропология и науки за културата (Социология – Социология на тялото).

18. 11. 2020 г.

Рецензент:

проф. д-р Миглена Николчина